

12. Surxondaryo viloyat davlat arxivi., 45-fond, 1-ro'yxat, 1-ish, 143-varaq.
13. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 30-ish, 309-varaq.
14. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 205-206-varaqlar.
15. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 159-ish, 114-varaq.
16. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 160-ish, 236-varaq.
17. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 159-ish, 127-varaq.
18. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 279-varaq.
19. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 280-varaq.
20. Sherobod tuman davlat arxivi. 42-fond, 1-ro'yxat, 361-ish, 22-varaq.
21. Denov tuman davlat arxivi, 6-fond. 1-ro'yxat, 89-ish, 113-varaq.
22. Sherobod tuman davlat arxivi. 42-fond, 1-ro'yxat, 371-ish, 279-varaq.
23. Ilg'or Surxon uchun. 1941-yil, 5-avgust.
24. <https://newsland.com/community/3744/content/platnoe-obrazovanie-v-sssr-s-1940-po-1956-god-pochemu-ego-vveli/7202665>

ЎЗБЕКИСТОНДА НОГИРОНЛАР АРТЕЛЛАРИ ТАРИХИ

Дадамирзаева Гулчехра Абдунабиевна

Наманган давлат университети

Тарих кафедраси доценти, PhD

gulichehrad@mail.com

UDK: 94(575.1)

ORCID id-0009-0004-7563-243X

Аннотация: Мақолада Ногиронлар кооперациясининг тузилиши, фаолияти ва унинг тизимидаги артелларнинг асосий йўналишлари кўрсатиб берилган. Бундан ташқари ногиронларни иш билан таъминлаш, ижтимоий муҳофаза қилиш тадбирлари таҳлил қилинган.

Abstract: The article shows the structure, activity of the Disabled people's cooperation and the main directions of the artels in its system. In addition, the measures of employment and social protection of the disabled were analyzed.

Аннотация: В статье показаны структура, деятельность кооперация Инвалидов и основные направления артелей в его системе. Кроме того, были проанализированы меры занятости и социальной защиты инвалидов.

Калит сўзлар: кооператив, кооперативлаштириш, кооператив альянс, ногиронлар кооперацияси, артель, ногиронлар кооператив уюшмаси, ижтимоий муҳофаза, ижтимоий таъминот,

ўзаро ёрдам ва суғурта кассаси

Key words: cooperative, cooperatization, cooperative alliance, cooperative of disabled people, artel, cooperative association of disabled people, social protection, social security, mutual aid and insurance fund

Ключевые слова: кооператив, кооперация, кооперативный союз, кооперация инвалидов, артель, кооперативное объединение инвалидов, социальная защита, социальное обеспечение, касса взаимопомощи и страхования

Кооператив ўзи нима? Совет даврида уни қандай жорий этилди? Бу саволларга осонликча жавоб бериб бўлмайди. Чунки бу жараён совет тузумининг турли даврларида бу соҳадаги давлат сиёсатида боғлиқ ҳолда ўзгариб борди. 1995 йилда Халқаро кооператив альянснинг кооператив тўғрисида қабул қилган декларациясида таъриф берилишича, кооператив - ҳамкорликда эгалик қилиш ва

демократик йўл билан бошқариладиган корхона воситасида ўзининг иқтисодий, ижтимоий ва маданий эҳтиёжларини қондириш мақсадида ихтиёрий равишда уюшган шахсларнинг алоҳида ассоциацияси ҳисобланади. Кооперативлар уюшмаси бозор иқтисодиётининг ижтимоий-иқтисодий ташкилоти бўлиб, ҳамкорликда ривожланиш ва аъзоларининг эҳтиёжларини қондириш учун ташкил этилади[1:7].

Жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида кооперативларнинг тарихий тажрибасини ўрганиш муҳим аҳамиятга эга бўлиб, кооперативлар фаолиятига хўжалик юритиш шакли сифатида ва ўз-ўзини бошқариш ҳамда демократия тамойилларига эга бўлган жамоат ташкилоти сифатида қараш лозим. Чунки кооператив ўз табиатига кўра, аъзоларини моддий эҳтиёжларини қондириш билан бирга уларнинг маънавий ва маиший турмуш тарзларига ҳам ўз таъсирини кўрсатади. Совет тарихшунослигида кооператив фаолиятини тадқиқ қилишнинг асосий йўналишлари мавжуд сиёсий тузумнинг ғоявий таъсирида эди. Биз мулоҳаза юритмоқчи бўлган масаланинг муҳим жиҳати шундаки, Ногиронлар артелларига бевосита раҳбарликни амалга оширган Ўзбекистон Ногиронлар кооперацияси ва унинг фаолияти тарихимизнинг, шу жумладан, кооператив ҳаракатнинг ўрганилмаган соҳаларидан бири саналади.

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг жамиятни тубдан ислоҳ қилиш ва инсонлар учун муносиб турмуш шароитларини яратиш юзасидан бир қатор амалий чора-тадбирлар амалга оширилди. Бугунги кунда Ўзбекистонда ногиронларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, уларнинг ҳаёт сифатини ва турмуш даражасини яхшилаш, энг асосийси, ижтимоий ҳаётга мослаштириш, иш билан таъминлаш масалаларига жиддий эътибор қаратилмоқда. Бутунжаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотиغا кўра, дунё аҳолисининг 15 фоизи ногиронликнинг турли даражадаги

белгиларига эга. Уларнинг 2-4 фоизда жисмоний ҳаракатлари чегараланган[2]. Ўзбекистон Республикаси аҳолисининг 2 фоизи ногиронлиги бор шахслар сифатида рўйхатга олинган. Жамиятнинг ижтимоий жиҳатдан тараққий этганлигининг муҳим омилларидан бири имконияти чекланган шахслар учун яратилган шарт-шароитлар ва уларнинг ўзларини мазкур жамиятнинг тўлақонли аъзоси сифатида ҳис этишлари даражасига боғлиқ. Ҳозирда бу соҳада амалга оширилаётган ислохотлар негизида ногиронлиги бўлган шахсларга нафақат тиббий ва моддий ёрдам кўрсатиш, балки уларнинг таълим олишлари ва меҳнат фаолияти билан шуғулланишлари учун иш билан таъминлаш масалаларига ҳам жиддий эътибор қаратилмоқда. Бу ўринда ногиронларни меҳнатга жалб этишнинг муҳим шаклларида бири ҳисобланган артеллар фаолиятининг тарихий тажрибасини тадқиқ этилиши муҳим аҳамиятга эга.

Ногиронлар кооперациясининг артеллари дастлабки даврда Ижтимоий таъминот вазирлиги бошқаруви таркибига кирган. Айнан меҳнатга жалб қилишнинг кооператив шакли ногиронлар учун қулайлиги ва жамият учун фойдали бўлиш, даромад топишнинг энг мақбул йўли бўлишини назарда тутган совет ҳукумати ногиронларни кооперативлаштириш сиёсатига алоҳида эътибор қаратди. Бу жараёнда мулкчиликнинг кооператив шаклининг ижтимоий аҳамияти муҳим омил эканлиги ҳисобланади.

Ногиронлар кооперацияси-меҳнатга лаёқатлилиқни йўқотган шахсларнинг кооператив бирлашмасидир. Совет Россиясида ногиронларни ижтимоий ва иқтисодий ҳаётга жалб қилиш Ижтимоий таъминот Халқ комиссарлиги томонидан амалга оширилди. РСФСР Халқ Комиссарлари Советининг 1921 йил 8 декабрдаги "Ногиронларнинг ижтимоий таъминоти тўғрисида" декретига кўра, ногиронлар меҳнат фаолияти билан шуғулланиши мумкин бўлиб, давлат ва маҳаллий солиқ йиғимларидан озод қилинган ишлаб чиқариш ва истеъмол

кооперативларини ташкил эта олиши белгилаб қўйилди[3:214]. Натижада ногиронлар давлат таъминотидан чиқарилиб, давлат томонидан қўллаб-қувватланмади.

Туркистонда эса ХКС Советларнинг Марказий ижроия қўмитасининг 1923 йил февралдаги қарорига асосан Ногиронлар кооперациясининг марказий органи ташкил этилди. Дастлаб асосан собиқ қизил армиячилардан иборат 472 нафар ногиронни бирлаштирган 65 та артель фаолият юрита бошлаган эди[4:133]. Кооперациянинг фаолият соҳасига ишлаб чиқаришнинг хилма-хил тармоқлари ва чакана савдо киради. 1936 йилга келиб Ногиронлар кооперацияси ўз артелларида 200 мингдан ортиқ ногиронларни бирлаштирди ва йиллик 2,5 млрд сўм маблағ айланмасига эга бўлди. Артель-Ногиронлар кооперацияси тизимининг бошланғич бўғини ҳисобланади. Артеллар Ногиронлар кооперациясининг вилоят, ўлка ва республика уюшмаларига бирлаштирилди. Вилоят, ўлка ва республика уюшмаларига раҳбарликни ва марказий органларга вакилликни Иттифокдош республикаларнинг Ногиронлар кооперацияси совети амалга оширди. Барча кооператив бирлашмалари ўз ишини Ижтимоий таъминот Халқ комиссарлиги раҳбарлигида олиб борди. Артель аъзолари ва уларнинг оиласига қўшимча тиббий ёрдам кўрсатиш, курорт ва санаторийларда даволаниши, вақтинчалик меҳнатга лаёқатсиз бўлган даврда моддий ёрдам кўрсатишни таъминлаш учун Ногиронлар кооперациясининг ҳар бир вилоят, ўлка, республика уюшмаларида ўзаро суғурта ва ёрдам кассалари ташкил этилди. Ўзаро суғурта кассаларига ўз вазифаларини амалга ошириши учун артеллар аъзолари ойлик маошининг 15 фоизини касса бюджетига тўлаб борди. Ўзаро суғурта ва ёрдам кассаси мустақил юридик шахс бўлиб, бевосита Ижтимоий таъминот Халқ комиссарлиги раҳбарлигида фаолият олиб борди[5:215]. Бу ўринда эътиборли жиҳатлардан бири айнан мана шу ўзаро

суғурта кассаларининг маблағлари артель аъзоларини меҳнатга вақтинчалик лаёқатсизлик ҳамда қарилик нафақаси тўловлари учун сарфланди.

Бутуниттифок ногиронлар кооперацияси совети тикувчилик, тўқимачилик, галантерия ва бошқа соҳалардаги артелларни ўзида бирлаштирди ҳамда уларга раҳбарлик қилди. Мазкур тизимда 1935 йил 1 январь ҳолатига 5722 та ишлаб чиқариш ва 1847 та умумий овқатланиш корхонасини ўзида жамлаган 2340 та артель фаолият кўрсатган. ЎзССР ХКСнинг 1938 йил 17 майдаги “Ногиронлар кооперацияси тўғрисида”ги қарорига асосан, ногиронлар кооперациясининг олий органи ЎзССР инвалидлар кооперацияси совети ташкил этилди[6:1]. Ўзбекистон ногиронлар артелларида кетмон, мих, мебель, ип-газлама матолар, ипак матолар, хўжалик арқони, тикувчилик буюмлари, пайпоқлар, трикотаж, пойабзал, канцелярия моллари, жомадон, идиш-товоқ, металл кроват, болалар велосипеди, макарон маҳсулотлари каби кундалик эҳтиёж моллари ишлаб чиқарилган. Масалан, Фарғона вилояти ногиронлар кооператив уюшмаси тизимидаги “Навоий” артелида қандолатчилик, уксус ва алкоголь ичимликлар тайёрлаш, қуруқ мевалар тайёрлаш ва қайта ишлаш, ичимлик ва кир ювиш содаси тайёрлаш ва қадоқлаш, қалампир тайёрлаш, нос,табак ва махорка тайёрлаш цехлари мавжуд бўлиб, маҳсулотларни ташиш ва етказиб бериш савдоси, дўконларда савдо-сотикни амалга ошириш каби фаолият турлари билан шуғулланилган[7:1].

1938 йилда Ўзбекистон Ногиронлар кооперацияси тизимида жами 46 та артель бўлиб, унинг аъзолари сони 3027 нафар, ёлланма ишчилар сони 689 нафарни ташкил этди[8:83]. ЎзССР ХКС томонидан 1939 йил 23 июнда тасдиқланган ЎзССР Ногиронлар кооперациясининг низомига кўра, ЎзССР Ногиронлар кооперацияси совети ЎзССР Ногиронлар кооперациясининг олий органи бўлиб, 1938 йил 17 майда ЎзССР ХКС ва МИК

томонидан тасдиқланган Ногиронлар кооперацияси тўғрисидаги низом асосида фаолият олиб борди[9:1].

Иккинчи жаҳон уруши Ногиронлар кооперацияси учун ҳам синовли давр бўлди. Уруш бошланган дастлабки ойларданоқ ногиронларни қабул қилиш, соғломлаштириш, ишга жойлаштириш асосий масалалардан бири бўлди. Жумладан 1941 йил 17 ноябрда Ўзбекистон КП МҚ котиби хузуридаги фронтдан келаётган ногиронларни кутиб олиш ва уларга ёрдам кўрсатишни ташкил этиш бўйича йиғилиш қарорига асосан Тошкент, Самарқанд, Андижон, Қўқон, Фарғона, Наманган ва Бухоро шаҳар советларига беш кун муддатда Иккинчи жаҳон уруши ногиронлари учун вақтинчалик ётоқхона топиш ва жиҳозлаш, (Тошкент шаҳрида 300 кишилик, бошқа шаҳарларда 100-150 киши) топшириғи берилди. Ижтимоий таъминот Халқ комиссарлигига 1 сутка давомида ногиронлик гуруҳини аниқлаш ва давлат корхоналарида ишлай олмайдиган ногиронларни Ижтимоий таъминот Халқ комиссарлиги ўзининг тизимида иш билан таъминлаш мажбурияти юклатилди. Ижтимоий таъминот Халқ комиссари Исломовга 1 ой муддатда Ногиронлар кооперациясидаги ёлланма ишчиларни имкон даражада бўшатиб уларни уюшган ҳолда ишлаб чиқариш корхоналарига ўтказиш ва қўшимча ногиронлар артеллари ташкил қилиш ва уларни ишга жойлаштириш тадбирини тайёрлаш топшириғи берилди[10:306].

1941 йилда бошланган уруш тизимдаги режаларни тубдан ўзгартирди. Унинг олдида муҳофаза учун буюртмаларни бажариш ва армия учун ишлашга ўтган давлат корхоналарини ўрнини тўлдириш вазифаси қўйилди. Карточка тизимида ўтилиши билан озиқ-овқат соҳаси кескин қисқариб, чакана савдо айланмаси тўхтаб қолди[11:2]. Давлатга қарашли завод ва фабрикаларни кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришга ўтиши билан артеллар бир қанча маҳсулот турларини ишлаб чиқаришни тўхтатишга

мажбур бўлди. Реевакуация натижасида тизимдаги ишловчиларнинг сони кескин қисқарди. Давлат буюртмалари ҳажми камайди, натижада тизим асосий хом ашё манбаси қисқарди. Ўз олдида асосий вазифа сифатида кенг истеъмол молларини ишлаб чиқаришни мақсад қилган Ногиронлар кооперацияси 1948 йилга келиб ишлаб чиқаришнинг 17 та соҳасини қамраб олди ва 9 ой якунларига кўра бирорта ногиронлар кооператив уюшмаси режани бажармади[12:4]. 1945 йилда Наманган вилояти ногиронлар кооператив уюшмаси артелларида ногиронлар сони 708 нафар бўлиб, Иккинчи жаҳон уруши ногиронлари-187, меҳнат ногиронлари-458, бахтсиз ҳодиса ногиронлари-12, сил касаллари-18, вафот этган ҳарбийлар оилалари-51 нафарни ташкил этди[13:23].

Мавжуд камчилик ва муаммоларга қарамай, Иккинчи жаҳон урушидан сўнг ҳарбий хизматчилар ва уларнинг оила аъзолари, уруш ва меҳнат ногиронларини иш билан таъминлашда ногиронлар кооперацияси муҳим роль ўйнади. Иккинчи жаҳон уруши жанггоҳларидан ногирон бўлиб қайтган 60452 инсоннинг тақдири ва кейинги ҳаёти кўп жиҳатдан уларнинг моддий ва маданий турмушини яхшилаш масалаларига боғлиқ эди. Урушда олган жароҳати сабабли ногирон бўлиб қолган кўп сонли эркаклар айнан соғлиги туфайли давлат корхоналарида ишлай олмас эди.

Низомга кўра, ногиронлар артелларида 20 фоизгача соғлом ишчи кучини фаолият юритишига ҳам рухсат берилган. Берилган аниқ кўрсатма ва топшириқларга қарамай, ногиронлар артеллари фаолиятини ташкил этишда бир қатор муаммо ва камчиликларга йўл қўйилганлигини кузатишимиз мумкин. Шу ўринда хом ашё масаласининг марказлаштирилиши ва танқислиги, ишлаб чиқариш режаларининг бажарилмаслиги ва баъзан цехларнинг бутунлай тўхтаб қолиши каби муаммоларни келтиришимиз мумкин. Шунингдек, 1948 йил май ойидаги Фарғона вилояти ногиронлар кооператив уюшмаси ишлаб чиқариш режасининг

бажарилиши тўғрисидаги маълумотни кўрадиган бўлсак, режа атиги 37,6 фоизга бажарилганлиги аён бўлади[14:241].

		Режа	Бажарилди минг сум	Фоиз
1	Қурилиш материаллари	13	-	-
2	Металлни қайта ишлаш	55	6,1	11,1
3	Селикат-керамика	49	-	-
4	Кимёвий ишлаб чиқариш	21	0,7	3,3
5	Чарм-поябзал	65	11,2	17,2
6	Тўқимачилик	266	221,6	83,3
7	Тикувчилик	282	26,6	9,4
	Жами	847,0	318,9	37,6

Қолаверса, ногиронларни ишга жойлаштириш 1947 йил 2 март ҳолатига Андижон ногиронлар кооператив уюшмаси бўйича режадаги 500 нафар уруш ногиронларини иш билан таъминлаш амалда 181 киши ёки 36,2 фоизга бажарилди. Шу билан бир вақтда Андижон ногиронлар кооператив уюшмаси тизимидаги уруш ногиронларига ёрдам фондидан 320,3 минг сўм ажратилган бўлиб, 140,5 минг сўм ёки маблағнинг 44 фоизи сарфланган ҳолос. 1947 йил 1 январ ҳолатига 1397 нафар умумий ишчилар бўлиб, шулардан 1087 таси ёки 77,9 фоизи артель аъзолари саналади[15:2].

Олинган маълумотлар таҳлилига кўра шуни айтиш мумкинки, имконияти чекланган шахсларни меҳнатга жалб қилишнинг кооператив шакли уларни иш билан таъминлашда ҳамда давлат ва жамият аъзолари томонидан керакли эътибор ва кўмак берилган тақдирда жамиятга умумий фойда келтириш билан бирга, ижтимоий мослашув жараёнига ҳам ижобий таъсир кўрсатишини тарих тажрибасидан кўриш мумкин.

1953 йил 7 мартда Сталин вафотидан сўнг “Правда” газетасида бир қатор министрликларни қўшилиши ҳақида хабарлар босилди. Масалан, Ташқи савдо министрлиги ва СССР савдо министрлиги СССР ички ва ташқи савдо министрлигига, СССР Давлат хавфсизлиги ва ички ишлар министрлиги СССР Ички ишлар

министрлигига бирлаштирилди[16:1]. СССР Ҳунармандчилик кооперацияси Марказий советига шу нарса ойдin бўлдики, бошланган министрликларни йириклаштириш кампанияси ҳунармандчилик кооперациясини тугатилишига ва бирор бир министрликка қўшилишига олиб келади. Ҳунармандчилик кооперацияси Марказий Совети ходими Кукоевдан 17 март ва 5 май кунлари Г.М.Маленьков ва Н.С. Хрущев номига учта кооперацияни қўшиш зарурати тўғрисида таклиф келади. 1953 йил 8 майда СССР Министрлар Советининг ҳунармандчилик, ўрмончилик ва ногиронлар кооперацияларини бирлаштириш тўғрисидаги қарори чиқди. Қарор ўрмончилар ва ногиронлар розилигисиз, уларни фавқулодда съездларини чақирмай қабул қилинди. Бирлаштириш жараёни тугаши билан ногиронларни иш билан таъминлаш кескин тус олди. Чунки, бирлаштирилган артелларда ногиронлар камчиликни ташкил этиши билан артел ногиронлик мақомини йўқотиб, ногиронлар соғлом ишчи кучлари томонидан сиқиб чиқарилди[17:20].

Умуман олганда, бу даврда фаолият юритган ишлаб чиқариш кооперативлари мавжуд камчилик ва муаммоларга қарамай ногиронларни меҳнатга жалб қилинишида, ижтимоийлашувида шунингдек, уларнинг моддий ва маданий турмуш шароитларини

яхшилаш ишларида муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Теплова Е. И. Экономическая теория. – М., 2005. – С. 7.
2. <https://www.whu.int/disabilities/> Всемирный доклад об инвалидности
3. Вязова, О. Г. Из истории кооперации инвалидов. 1921–1941 годы / О. Г. Вязова // Промышленность: экономика, упр., технологии. – 2009. – № 3. – С. 214–217
4. Мирзаев Ж. Развитие кооперативной формы хозяйствования в условиях рыночных отношений в Туркестане: опыт и проблемы. дисс. канд. ист. наук – Т. 1994. С. 133.
5. Большая советская энциклопедия. Т. 34. – Москва, 1937. – С. 215
6. ЎзРМА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 4-иш, 1-варақ.
7. ФВДА 625-фонд, 1-рўйхат, 12-йиғма жилд, 1-варақ.
8. ЎзРМА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 1а-йиғма жилд, 83-варақ
9. ЎзРМА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 4-йиғма жилд, 1-варақ.
10. Вставай страна огромная: (Компартия Узбекистана в годы Великой отечественной войны): Сб. документов и материалов/Сост.: Зотова Л.П., Ким П.Г и др. – Т.: Узбекистан, 1990-С. 306
11. ЎзРМА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 245-йиғма жилд, 2-варақ
12. ЎзРМДА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 245-йиғма жилд, 4-варақ
13. НВДА, 99-фонд, 1-рўйхат, 17-йиғма жилд, 23-варақ
14. ФВДА 623-фонд, 1-рўйхат, 40-йиғма жилд, 241-варақ.
15. ЎзРМДА, Р-2326-фонд, 1-рўйхат, 145-йиғма жилд, 2-варақ.
16. Постановления совместного заседания Пленума Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза, Совет Министров СССР, Президиум Верховного Совета СССР//Правда 1953 г. 7 март. №66
17. Назаров П. Н. Промысловая кооперация РСФСР и экономическая политика советского государства (1950–1960 гг.). Автореферат. дисс. канд. ист. наук. – Москва, 1991. – С. 20

ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРДА ТРАНСПОРТ ЛОГИСТИКА ВА КОМУНИКАЦИЯ ТИЗИМИДА ТРАНСПОРТ ҲАМДА ЙЎЛ ҚУРИЛИШИНING АҲАМИЯТИ

Хидиров Холмамат Джўраевич,

Термиз педогогика инистути Ўзбекистон тарихи

ва уни ўқитиш методикаси кафедраси

ўқитувчиси (PhD) дотцент

UDK: 94(575.1)

ORCID id-0009-0004-7563-322X

Аннотация: Жанубий вилоятларда транспорт логистика ва коммункатция тизими ва йўл қурилиши тарихи ниҳоятда қадим даврга бориб тақалади. Ушбу ҳудуддан ўтувчи Буюк ипак йўли қадимдан серкатнов бўлган, савдо–сотик ривожланган бўлиб, йўллар мунтазам тарзда кўп тармоқларга бўлиниб турган.

Калит сўзлар: автомобиль йўллари, почта йўли, транспорт тизими, Катта Ўзбек тракти, Сурхон тракти.

Аннотация: История дорожного строительства в Сурхандарье уходит корнями в очень древние времена. Великий шелковый путь, проходящий через эту местность, издавна был оживленным, была развита торговля, и